HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a opta)

13 iulie 2017*

„Trimitere preliminară – Cooperare judiciară în materie civilă – Regulamentul (CE) nr. 44/2001 – Competență în materie de asigurări – Legislație națională care prevede, în anumite condiții, dreptul persoanei vătămate de a introduce o acțiune în justiție direct împotriva asigurătorului persoanei responsabile de producerea unui accident – Clauză atributivă de competență încheiată între asigurător și autorul prejudiciului”

În cauza C-368/16,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Højesteret (Curtea Supremă, Danemarca), prin decizia din 20 iunie 2016, primită de Curte la 6 iulie 2016, în procedura

Assens Havn

împotriva

Navigators Management (UK) Limited,

CURTEA (Camera a opta),

compusă din domnul M. Vilaras, președinte de cameră, și domnii M. Safjan (raportor) și D. Šváby, judecători,

avocat general: domnul Y. Bot,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru Navigators Management (UK) Limited, de H. Nissen, advokat;

– pentru guvernul belgian, de L. Van den Broeck și de J. Van Holm, în calitate de agenți;

– pentru guvernul spaniol, de A. Rubio González și de A. Gavela Llopis, în calitate de agenți;

– pentru Comisia Europeană, de M. Heller și de L. Grønfeldt, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

* Limba de procedură: daneza.

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 13 punctul 5 și a articolului 14 punctul 2 litera (a) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 2001, L 12, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Assens Havn (Portul Assens, Danemarca), pe de o parte, și Navigators Management (UK) Limited, o companie de asigurări (denumită în continuare „Navigators Management"), pe de altă parte, în legătură cu repararea unui prejudiciu cauzat instalațiilor de cheu ale Portului Assens de un remorcher asigurat la această companie.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Regulamentul nr. 44/2001

3 Considerentele (11) și (13) ale Regulamentului nr. 44/2001 au următorul cuprins:

„(11)

Normele de competență trebuie să prezinte un mare grad de previzibilitate și să se întemeieze pe principiul conform căruia competența este determinată, în general, de domiciliul pârâtului și, astfel, trebuie să fie întotdeauna disponibilă, cu excepția câtorva situații bine definite în care materia litigiului sau autonomia părților justifică un alt factor de legătură […]

[…]

(13) În cazul contractelor de asigurare, al contractelor încheiate cu consumatorii și al contractelor de muncă, partea defavorizată trebuie să fie protejată prin norme de competență mai favorabile intereselor sale decât normele generale prevăzute în prezentul regulament."

4 Articolele 8-14, care figurează în secțiunea 3, intitulată „Competența în materie de asigurări", din capitolul II din regulamentul menționat, prevăd norme de competență în materie de asigurări.

5 Conform articolului 8 din același regulament:

„În materie de asigurări, competența este determinată de prezenta secțiune, fără a aduce atingere dispozițiilor articolului 4 și articolului 5 punctul 5."

6 Articolul 9 alineatul (1) din Regulamentul nr. 44/2001 prevede:

„Un asigurător care are domiciliul pe teritoriul unui stat membru poate fi acționat în justiție:

(a) în fața instanțelor din statul membru pe teritoriul căruia are domiciliul sau

(b) în alt stat membru, în cazul acțiunilor intentate de către deținătorul poliței de asigurare, asiguratul sau un beneficiar, în fața instanțelor de la locul unde este domiciliat reclamantul […]

[…]”

7 Potrivit articolului 10 din acest regulament:

„În cazul asigurării de răspundere civilă sau al asigurării de bunuri imobiliare, asigurătorul mai poate fi acționat în justiție și în fața instanțelor de la locul unde s-a produs fapta prejudiciabilă. Același lucru este aplicabil și în cazul în care bunurile mobile și imobile sunt acoperite de aceeași poliță de asigurare, ambele categorii fiind afectate în mod negativ de același eveniment neprevăzut.”

8 Conform articolului 11 alineatul (2) din regulamentul menționat:

„Dispozițiile articolelor 8, 9 și 10 se aplică în cazul acțiunii directe introduse de persoana vătămată împotriva asigurătorului, în situația în care sunt permise asemenea acțiuni directe.”

9 Articolul 13 din același regulament prevede:

„De la dispozițiile prezentei secțiuni nu se poate deroga decât prin convenții:

[…]

2. care permit deținătorului poliței, asiguratului sau unui beneficiar să sesizeze alte instanțe decât cele indicate în cadrul prezentei secțiuni sau

3. încheiate între un deținător de poliță și un asigurător, ambii având la data încheierii contractului domiciliul sau reședința obișnuită în același stat membru, și care au ca efect atribuirea competenței instanțelor din statul în cauză, chiar dacă fapta prejudiciabilă s-a produs peste hotare, cu condiția ca legislația statului în cauză să nu interzică astfel de convenții sau

[…]

5. care privesc un contract de asigurări, în măsura în care acesta acoperă unul sau mai multe dintre riscurile enumerate la articolul 14.”

10 Potrivit articolului 14 din Regulamentul nr. 44/2001:

„Riscurile prevăzute la articolul 13 alineatul (5) sunt următoarele:

1. orice prejudicii produse:
   (a) navelor maritime, instalațiilor din zona de coastă sau din largul mării sau aeronavelor, rezultate în urma evenimentelor asociate utilizării lor în scopuri comerciale;

[…]

2. orice răspundere, alta decât cea pentru vătămările corporale produse călătorilor sau pentru prejudiciile aduse bagajelor acestora:
   (a) decurgând din utilizarea sau exploatarea navelor, instalațiilor sau aeronavelor menționate la punctul 1 litera (a) în măsura în care, în privința celor din urmă, legislația statului membru în care aeronavele sunt înregistrate nu interzice clauzele atributive de competență în materia asigurării acestor riscuri;

[…]”

11 Articolul 23 din acest regulament, care figurează în secțiunea 7 din același capitol II, intitulată „Prorogare de competență”, prevede, la alineatele (1) și (5):

„(1) Dacă prin convenția părților, dintre care una sau mai multe au domiciliul pe teritoriul unui stat membru, competența în soluționarea litigiului ce a survenit sau poate surveni în legătură cu un raport juridic determinat revine instanței sau instanțelor dintr-un stat membru, competența revine acelei instanțe sau instanțelor respective. Această competență este exclusivă, cu excepția unei convenții contrare a părților. Convenția atributivă de competență se încheie:

(a) în scris ori verbal cu confirmare scrisă sau

(b) într-o formă conformă cu obiceiurile statornicite între părți sau

(c) în comerțul internațional, într-o formă conformă cu uzanța cu care părțile sunt sau ar trebui să fie la curent și care, în cadrul acestui tip de comerț, este cunoscută pe larg și respectată cu regularitate de către părțile la contractele de tipul pe care îl implică domeniul comercial respectiv.

[…]

(5) Convențiile atributive de competență, precum și stipulațiile similare din actele constitutive ale unui trust nu au efect juridic dacă sunt contrare dispozițiilor articolelor 13, 17 sau 21 ori dacă instanțele de la competența cărora acestea derogă au competență exclusivă în temeiul articolului 22.”

12 Regulamentul nr. 44/2001 a fost abrogat prin articolul 80 din Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 2012, L 351, p. 1). Or, în temeiul articolului 81 al doilea paragraf, acest din urmă regulament nu este aplicabil decât de la 10 ianuarie 2015.

Acordul CE-Danemarca

13 Acordul dintre Comunitatea Europeană și Regatul Danemarcei privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie civilă și comercială, semnat la Bruxelles la 19 octombrie 2005 (JO 2005, L 299, p. 62, Ediție specială, 19/vol. 7, p. 208, denumit în continuare „Acordul CE-Danemarca”) și aprobat, în numele Comunității, prin Decizia 2006/325/CE a Consiliului din 27 aprilie 2006 (JO 2006, L 120, p. 22, Ediție specială, 19/vol. 8, p. 37), are ca obiect aplicarea dispozițiilor Regulamentului nr. 44/2001 și a dispozițiilor sale de punere în aplicare în ceea ce privește relațiile dintre Uniunea Europeană și Regatul Danemarcei. Acest acord a intrat în vigoare la 1 iulie 2007, în conformitate cu articolul 12 alineatul (2) din acesta (JO 2007, L 94, p. 70).

14 Preambulul Acordului CE-Danemarca are următorul cuprins:

„[…]

Având în vedere necesitatea ca, în aceleași condiții, Curtea de Justiție [a Uniunii Europene] să fie competentă să pronunțe hotărâri cu titlu preliminar referitoare la [întrebările privind] validitatea și interpretarea prezentului acord care sunt adresate de o instanță daneză și că instanțele daneze ar trebui, în consecință, să solicite pronunțarea unor hotărâri cu titlu preliminar în aceleași condiții ca instanțele altor state membre în ce privește interpretarea Regulamentului [nr. 44/2001] și a dispozițiilor sale de punere în aplicare,

[…]”

15 Articolul 2 din Acordul CE-Danemarca, intitulat „Competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie civilă și comercială”, prevede la alineatul (1):

„Dispozițiile Regulamentului [nr. 44/2001], care este anexat la prezentul acord și face parte integrantă din acesta, împreună cu dispozițiile sale de punere în aplicare adoptate în temeiul articolului 74 alineatul (2) din regulament și, în ceea ce privește dispozițiile de punere în aplicare adoptate după intrarea în vigoare a prezentului acord, puse în aplicare de către [Regatul Danemarcei] astfel cum se prevede la articolul 4 din prezentul acord, precum și dispozițiile adoptate în temeiul articolului 74 alineatul (1) din regulament se aplică, în temeiul dreptului internațional, raporturilor dintre [Uniune] și [Regatul Danemarcei].”

16 Articolul 6 din Acordul CE-Danemarca, intitulat „Competența Curții de Justiție a [Uniunii Europene] în ceea ce privește interpretarea acordului”, prevede la alineatul (1):

„Atunci când se ridică o întrebare privind validitatea sau interpretarea prezentului acord, într-o cauză pendinte în fața unei instanțe de judecată daneze, respectiva instanță solicită Curții de Justiție să se pronunțe cu privire la această întrebare ori de câte ori, în aceleași circumstanțe, o instanță dintr-un alt stat membru al Uniunii Europene ar avea obligația de face același lucru în privința Regulamentului [nr. 44/2001] și a dispozițiilor sale de punere în aplicare menționate la articolul 2 alineatul (1) din prezentul acord.”

Dreptul danez

17 Articolul 95 din forsikringsaftaleloven (Legea privind contractele de asigurare) prevede:

„1. Atunci când s-a stabilit obligația asiguratului de a despăgubi persoana vătămată și s-a determinat cuantumul despăgubirii, persoana vătămată se subrogă în drepturile asiguratului împotriva companiei în măsura în care respectiva persoană nu a fost despăgubită.

2. Persoana vătămată se subrogă de asemenea în drepturile asiguratului împotriva companiei dacă creanța sa de despăgubire este afectată de falimentul asiguratului sau de un concordat ori de o restructurare a datoriei. Dacă persoana vătămată nu a fost despăgubită, ea își poate valorifica împotriva companiei integralitatea creanței sale de despăgubire. În cazurile prevăzute la primul punct, compania informează asiguratul într-un termen rezonabil cu privire la faptul că a primit notificarea unei creanțe de despăgubire.”

Litigiul principal și întrebarea preliminară

18 În toamna anului 2007, Skåne Entreprenad Service AB, societate de drept suedez (denumită în continuare „Skåne Entreprenad”), a dispus realizarea unui transport de sfeclă de zahăr către o uzină situată în Nykøbing Falster (Danemarca). O parte a transportului s-a făcut cu vaporul de la Assens la Nakskov (Danemarca). Pentru acest voiaj, Skåne Entreprenad a navlosit o serie de remorchere și de barje, printre care remorcherul *Sea Endeavour I*, și a subscris în acest scop o asigurare de răspundere civilă la Navigators Management.

19 Polița de asigurare conținea printre altele următoarea clauză:

„Legea aplicabilă și instanțele competente Prezenta asigurare este reglementată de dreptul aplicabil în Anglia și în Țara Galilor și trebuie să fie interpretată în conformitate cu acest drept, iar fiecare parte se angajează să se supună competenței exclusive a instanțelor din Anglia și din Țara Galilor.”

20 În plus, condițiile de asigurare ale Navigators Management conțineau următoarea clauză:

„7) Legea aplicabilă, procedura în caz de litigiu și soluționarea litigiilor Prezenta asigurare este reglementată de dreptul englez și trebuie să fie interpretată în conformitate cu acest drept. Ea este supusă în special Legii din 1906 privind asigurarea maritimă, cu eventualele modificări, ale cărei dispoziții se consideră că fac parte din asigurare. Prezenta asigurare, precum și orice litigiu născut cu ocazia punerii sale în aplicare sau în legătură cu aceasta intră în competența exclusivă a [High Court of Justice (England & Wales) din Londra, Regatul Unit].”

21 La 24 noiembrie 2007, la trecerea remorcherului *Sea Endeavour I* prin Portul Assens, au fost cauzate prejudicii instalațiilor de cheu. Părțile din litigiul principal sunt în dezacord cu privire la aspectele referitoare la modul în care s-au produs aceste prejudicii și la persoana care trebuie să fie considerată răspunzătoare.

22 Întrucât Skåne Entreprenad a făcut între timp obiectul unei proceduri de faliment, Assens Havn a introdus la Sø-og Handelsretten (Tribunalul Maritim și Comercial, Danemarca) o acțiune directă împotriva Navigators Management, asigurător de răspundere civilă al pretinsului autor al prejudiciului, solicitând obligarea acestei din urmă societăți să îi plătească suma de 1 310 536 de coroane daneze (DKK) (aproximativ 176 270 de euro) pentru repararea prejudiciilor menționate.

23 După ce a supus unei proceduri speciale chestiunea competenței judiciare, acest tribunal a respins acțiunea, printr-o hotărâre din 22 decembrie 2014, pentru lipsa competenței tribunalelor daneze, pentru motivul că clauza atributivă de competență încheiată între părțile la contractul de asigurare era opozabilă persoanei vătămate. Această hotărâre a făcut obiectul unui recurs la instanța de trimitere, formulat de Assens Havn.

24 Potrivit instanței de trimitere, chestiunea principală este aceea dacă Assens Havn, care, în temeiul articolului 95 alineatul 2 din Legea privind contractele de asigurare, are dreptul de a acționa direct împotriva companiei de asigurări a autorului prejudiciului, este ținut de clauza atributivă de competență conținută în contractul de asigurare încheiat între Skåne Entreprenad și Navigators Management, în temeiul articolului 13 punctul 5 din Regulamentul nr. 44/2001 coroborat cu articolul 14 punctul 2 litera (a) din acest regulament. În cazul unui răspuns afirmativ, Sø-og Handelsretten (Tribunalul Maritim și Comercial) ar fi respins în mod întemeiat acțiunea formulată de Assens Havn.

25 Instanța de trimitere arată că, deși în principiu persoana vătămată de un prejudiciu nu poate, în dreptul danez, să introducă o acțiune directă împotriva companiei de asigurări a autorului unui prejudiciu, articolul 95 din Legea privind contractele de asigurare autorizează totuși o asemenea acțiune atunci când, de exemplu, asiguratul a intrat în faliment, așa cum a fost cazul în speță.

26 În aceste împrejurări, Højesteret (Curtea Supremă, Danemarca) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 13 punctul 5 coroborat cu articolul 14 punctul 2 litera (a) din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie să fie interpretat în sensul că persoana vătămată, care, potrivit dreptului național, poate să introducă o acțiune direct împotriva companiei de asigurări a autorului prejudiciului, este, în temeiul articolului 13 punctul 5 coroborat cu articolul 14 punctul 2 litera (a) din regulamentul menționat, ținută de o clauză atributivă de competență valabil încheiată între asigurător și asigurat?”

Cu privire la întrebarea preliminară

27 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 13 punctul 5 din Regulamentul nr. 44/2001 coroborat cu articolul 14 punctul 2 litera (a) din acest regulament trebuie interpretat în sensul că o persoană vătămată care dispune de o acțiune directă împotriva asigurătorului autorului prejudiciului pe care l-a suferit poate fi ținută de o clauză atributivă de competență încheiată între acest asigurător și acest autor.

28 Pentru a răspunde la această întrebare, este necesar să se facă referire la economia dispozițiilor din secțiunea 3 din capitolul II din Regulamentul nr. 44/2001 și la obiectivele care se află la baza lor.

29 În această privință trebuie amintit că secțiunea 3 din capitolul II din Regulamentul nr. 44/2001 stabilește un sistem autonom de repartizare a competențelor jurisdicționale în materie de asigurări (a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 mai 2005, Société financière et industrielle du Peloux, C-112/03, EU:C:2005:280, punctul 29).

30 Asemenea chestiunilor referitoare la lucrători și la consumatori, acțiunea în materie de asigurări se caracterizează printr-un anumit dezechilibru între părți (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 mai 2005, GIE Réunion européenne și alții, C-77/04, EU:C:2005:327, punctul 22), dezechilibru pe care normele prevăzute la articolul 8 din secțiunea 3 din capitolul II din Regulamentul nr. 44/2001 urmăresc să îl corecteze acordând părții defavorizate beneficiul unor norme de competență mai favorabile intereselor sale decât normele generale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 17 septembrie 2009, Vorarlberger Gebietskrankenkasse, C-347/08, EU:C:2009:561, punctul 40).

31 Mai precis, dispozițiile menționate facilitează situația persoanei vătămate de un prejudiciu asigurat permițând acesteia să îl acționeze în justiție pe asigurătorul în discuție în special în fața instanței de la locul unde s-a produs fapta prejudiciabilă, cu condiția ca dreptul național să prevadă o asemenea acțiune directă.

32 În speță, după cum reiese din cuprinsul punctelor 24 și 25 din prezenta hotărâre, instanța de trimitere, căreia îi revine sarcina de a interpreta propriul drept național, consideră că articolul 95 alineatul 2 din Legea privind contractele de asigurare, aplicabilă în litigiul principal, instituie, în beneficiul persoanei vătămate, dreptul de a introduce o acțiune directă, în sensul articolului 11 alineatul (2) din Regulamentul nr. 44/2001, împotriva asigurătorului.

33 În ceea ce privește opozabilitatea unei convenții atributive de competență față de persoana vătămată de un prejudiciu, este clar, pe de o parte, că, potrivit articolului 13 punctul 5 din Regulamentul nr. 44/2001 coroborat cu articolul 14 punctul 2 litera (a) din acesta, se poate deroga printr-o asemenea convenție de la dispozițiile din secțiunea 3 din regulamentul menționat, în special în cazul contractelor de asigurare care acoperă orice răspundere care rezultă din utilizarea sau din exploatarea de nave.

34 Pe de altă parte, este cert că articolul 11 alineatul (2) din Regulamentul nr. 44/2001, care determină aplicarea dispozițiilor articolelor 8-10 din acest regulament în cazul acțiunii directe introduse de persoana vătămată împotriva asigurătorului, nu vizează articolele 13 și 14 din regulamentul menționat și, prin urmare, convențiile privind prorogarea de competență.

35 Din economia dispozițiilor din secțiunea 3 din capitolul II din Regulamentul nr. 44/2001 nu reiese, așadar, că o convenție atributivă de competență este opozabilă persoanei vătămate.

36 În această privință, Curtea a avut deja ocazia să arate că, în materie de asigurări, prorogarea de competență rămâne strict încadrată de obiectivul protejării persoanei defavorizate din punct de vedere economic (a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 mai 2005, Société financière et industrielle du Peloux, C-112/03, EU:C:2005:280, punctul 31).

37 Astfel, articolul 13 din Regulamentul nr. 44/2001 enumeră în mod limitativ ipotezele în care părțile pot deroga de la normele stabilite în secțiunea 3 din capitolul II din acest regulament.

38 În plus, potrivit articolului 23 alineatul (5) din regulamentul menționat, convențiile atributive de competență nu au efect juridic dacă sunt contrare dispozițiilor respectivului articol 13. Din aceste dispoziții rezultă că regulamentul menționat stabilește un sistem în care derogările de la normele de competență în materie de asigurări sunt de strictă interpretare (a se vedea prin analogie Hotărârea din 12 mai 2005, Société financière et industrielle du Peloux, C-112/03, EU:C:2005:280, punctul 31).

39 Pe de altă parte, trebuie să se constate că situația terțului vătămat de un prejudiciu asigurat este și mai îndepărtată de raportul contractual cu clauză atributivă de competență decât cea a asiguratului beneficiar care nu a consimțit în mod expres la aceasta, avută în vedere în Hotărârea din 12 mai 2005, Société financière et industrielle du Peloux (C-112/03, EU:C:2005:280).

40 Este, prin urmare, necesar să se considere că o clauză atributivă de competență convenită între un asigurător și un asigurat nu poate fi opusă persoanei vătămate de un prejudiciu asigurat care dorește să acționeze direct împotriva asigurătorului în fața instanței de la locul unde s-a produs fapta prejudiciabilă, astfel cum s-a amintit la punctul 31 din prezenta hotărâre, sau în fața instanței de la locul unde este domiciliată aceasta, posibilitate pe care Curtea a recunoscut-o în Hotărârea din 13 decembrie 2007, FBTO Schadeverzekeringen (C-463/06, EU:C:2007:792, punctul 31).

41 Astfel, extinderea la persoanele vătămate a efectului obligatoriu al clauzelor atributive de competență întemeiate pe dispozițiile coroborate ale articolelor 13 și 14 din Regulamentul nr. 44/2001 ar putea compromite obiectivul urmărit de secțiunea 3 din capitolul II din acesta, și anume protejarea părții defavorizate din punct de vedere economic și juridic (a se vedea în acest sens Hotărârea din 17 septembrie 2009, Vorarlberger Gebietskrankenkasse, C-347/08, EU:C:2009:561, punctul 40).

42 Având în vedere cele ce precedă, articolul 13 punctul 5 din Regulamentul nr. 44/2001 coroborat cu articolul 14 punctul 2 litera (a) din acest regulament trebuie interpretat în sensul că o persoană vătămată care dispune de o acțiune directă împotriva asigurătorului autorului prejudiciului pe care l-a suferit nu este ținută de o clauză atributivă de competență încheiată între acest asigurător și acest autor.

Cu privire la cheltuielile de judecată

43 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a opta) declară:

Articolul 13 punctul 5 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială coroborat cu articolul 14 punctul 2 litera (a) din acest regulament trebuie interpretat în sensul că o persoană vătămată care dispune de o acțiune directă împotriva asigurătorului autorului prejudiciului pe care l-a suferit nu este ținută de o clauză atributivă de competență încheiată între acest asigurător și acest autor.

Semnături